

inhumanam istam, & nihil fraternae charitatis seruantem sententiam declinarent, alienum esse ab ecclesia eos uero qui lapsi in certamine fuerant, fraterna miseratione curandos, & fomentis penitentiae medicandos. Scribit de hac re & Cornelius urbis Romae episcopus ad Ecclesiam Antiochenam, indicans Fabiano eius episcopo, quid statuerit in urbe Roma concilii congregatum, quid etiam Italos, Atros, ceterisq; occidentalibus uisum sit. Cyprianus.

Cofessio publica.
ca.

Nouatus fuit in ecclasia sua. Addit autem etiam hoc, quod idem ipse Nouatus in iudeo. Tales olim uocabat clinicos.

Tempore Nouati etiam laicis eucharistia dabatur in manus, quod ecclasia post mutatione.

inhumanam istam, & nihil fraternae charitatis seruantem sententiam declinarent, alienum esse ab ecclesia eos uero qui lapsi in certamine fuerant, fraterna miseratione curandos, & fomentis penitentiae medicandos. Scribit de hac re & Cornelius urbis Romae episcopus ad Ecclesiam Antiochenam, indicans Fabiano eius episcopo, quid statuerit in urbe Roma concilii congregatum, quid etiam Italos, Atros, ceterisq; occidentalibus uisum sit. Cyprianus uero de his librum magnificissimum scriptum edidit, in quo & laicos ad penitentiam cohortandos, & contradicentes alienos esse a Christi uiceribus statuit: Ex hac autem & alia epistola Cornelij ad Fabianum Antiochenum episcopum scripta, edocens singula quaerit de Nouato, quis, qualis fuerit, uel uita, uel moribus, & quomodo ab ecclesia Dei decipiuerantur. In qua refert, quod episcopatus cupiditate, quam intra se latenter gerebat, in hac omnina deciderit: ex eo autem maximè elatus sit, quod quoddam de confessoribus uitios optimos inter ipsa initia fibi socios afflumperit. In qua fuit Maximus quidam presbyter Romanae ecclesie, & Vibanus, qui secundo confessores exiterant: sed & Sidonius, & Celerinus, qui ualde clari in confessoribus habebantur, eo quod omnia tormentorum genera superauerant. Sed isti, inquit, cum diligenter perspexit agere eum cuncta fraudib; & dolis, mendacibus atque periurijs, & quia bonitatem ad hoc solum simularet, ut deciperet ignorantes, reliquo eo, uel potius execrato, ad ecclesiam cum magna satisfactione reuertuntur, & praesentib; episcopis ac presbyteris: sed & laicis uiris, primò quidem errorem suum, tum deinde illius fraudes ac fallacias contineatur. Addit praterea etiam hec in epistola, quod cum semper fratribus iuuare solitus sit, episcopatum se omnino non cupere, subito ex improviso uelut nouum plasma episcopus apparuit: scilicet qui disciplinam & statutum Ecclesiastica uendicabat, etiam episcopatu[m] que non a Deo accepit, presumebat. Tribus namque episcopis simplicissimis hominib; & omnium ignarib; de remota Italica parte adhibitis, immo potius subtilib; ab eo circumuentione deceptis, imaginariam magis quam legitimam ab his extorquet manus impositionem. Ex quibus tamen unus continuò ad ecclesiam reddit, confessus peccatum suum, & in communionem laicam populo etiam pro hoc interueniente suscepit est. In locum uero reliquorum duorum qui Nouato manus impulserant, ordinati sunt alii episcopi, & missi. Is ergo qui Euangelium iudicabat, nesciebat in ecclasia catholica unum episcopum esse debere, ubi videbat esse presbyteros quadraginta & sex, diaconos septem, subdiaconos septem, & ac lythos quadraginta & duos, exorcistas & lectors cù ostiarij quinquaginta & duos, uiduas cum indigentib; mille quingentas, quos omnes Deus auctoritate in ecclasia sua. Addit autem etiam hoc, quod idem ipse Nouatus in iudeitate spiritu immundo uexatus sit: & cum tempus aliquantum consumpsisset apud exorcistas, & gratitudinem incurrit grauem, ita ut desperaretur: & quod iacentes in lecto, pro necessitate perfusus sit, nec reliqua in eo que baptisum subsequi solent, solemnitate adimpleta sint, nec singnaculo christians consummatus sit, unde nec spiritum sanctum unquam potuerit promovere. Deinde, inquit, cum priuata quadam gratia diligetur ab episcopo, & uellet eum ordinari presbyteri, clerici uero omnis, & quam plurimi ex laicis prohiberent, dicentes, non licere clericis fieri eum, qui in necessitate positus in lecto gratiam consequitur sit: episcopum ab omnibus speciale gratiam poposisse, ut sibi hoc de isto uno concederetur. Scribit etiam de ipso, quod perfectionis tempore, quod in cellula quadam lateret, & a diaconi, ut moris est subvenire in exitu catechumenis rogaretur, timens procedere, denegauit se esse.

& presbyterum: & quod sacramenta diuidens populis, accipitentium manus tenebant, nec prius permitteret sumere, quam libi per ea quæ unusquisque renebat in manibus, suraret, quod nunquam, se reliquo, ad Cornelium remeauerit. Hac & multa alia huiusmodi Cornelius de uita & mortibus ac profanis eius actibus scribit.

De Serapione.

Cap. XXXIII.

Dionysius uero de hoc rescribens ad supra dictum Fabianum, intextuit Dionysius ad tamquam historiam dignam memoriam, dicens: Serapionem quem Fabianum, secundum fuisse apud Alexandriam, unum ex his qui lapsi sunt, eundemq; ratione non posse deprecatum, ut suscipiatetur, ne tamen impetrasset. Oppressum deinde, ut mortis causa, uero quartu[m] respicente, vocatus ad se filiam suam, & dixisse: Quo[u]d charistia uiget me detinetis? Quia lo uos, etiò aliquis presbyterum roget, ut possim a liquido dimitti. Et cum hac dixisset, rursum sine uoce permanxit. Abiit cursu puer ad presbyterum noctis tempore, infirmabatur presbyter, uenire non poterat, ita quia praecipuum fuerat a me, ut lapsis in exitu nemo reconciliationis solitaria denegaret, & maximè his, quos prius id rogasse constabat, parum Eucharistia puer qui ad se uenerat dedit, quod intussum iussit Parum eucharistia praeberi. Regrediente adhuc puer, antequam regredetur domum, ristitit puer rursum Serapionem respiciens: Redisti, inquit, fili. Et hunc presbyter timente datur ad partem non potuit, tu tamen imple quod tibi praecipitum est, ut possim discedere, desiderandum. Cumque esset completa solennitas, uelut catenis quibusdam uinculisque disruptis, latiore iam spiritum reddidit. Ex quo, inquit, constat, certissime, huius boni auxilio nullum debere fraudari. Scribit etiam ipsi Nouatio Dionysius epistolam, cuius exemplum inserere his dignum putauit.

De his que ad Nouatum scribit Dionysius.

Cap. XXXV.

DIONYSIVS NOVATO FRATRI SALVTEM.

Sicutius, ut sis, in hoc uenisti, ostendens in eo si desinas uolens. Oportet. Stat quidem etiam pati omnia, pro eo ne scinderetur Ecclesia Dei. Et eration inferior gloria, sustinere martyrium ne scindatur ecclesia, quam est illa, ne idolis immoletur: immo secundum meam sententiam, maius hoc puto esse martyrium. Ibi namque unusquisque pro sua tantum anima, in hoc uero pro omni ecclesia martyrium sustinet. Sed nunc siue tu siuadere, siue etiam cogere potes fratres redire ad concordiam, maius tibi erit emanationis meritum, quam fuerat, culpa commissi: quia illud iam non imputabitur, hoc etiam laude dignum ducetur. Si uero illi in incredulitate persistenter, salvans salua animam tuam. Vale pacem desiderans, quam diligim precor. Hacc eadem etiam Nouatianis scripsit. Dedit & ad Aegyptios epistolam de lapsorum penitentia, in qua & regulam eis statuit poenitendi. Sed & multa alia probatissima feruntur scripta Dionysij.

Libri Dionysij Alexandrinii.

Cohortatorum libellum de martyrio ad Origenem. Ad Laodiceenses & ad Armenios de penitentia. Ad Cornelium quoque urbis Romae episcopum plurima scribit. In quibus etiam hoc indicat, inuitatum se a multis episcopis, id est ab Heleno Tarsiensi, & Firmiliano Cappadociæ, & Theotecnō Palestinae, ut ad synodum Antiochiam pergaat, quod ibi Nouati dogmata quidam ferere conarentur.

Et ad:

ECCLESIASTICAE HISTORIAE

784

Demetrianus. Et addit, quod Fabiano Antiocheno episcopo defuncto, Demetrianus in episcopatu sucesserit. Sed & de Hierolymporum episcopo his uebis scribit: Admirabilis autem uir, inquit, Alexander in carcere positus, beato siue praesentia Domini. Est & alia ipsius Dionysii epistola ad Romanos scripta de ministeriis. Et alia item ad ipsos de pace, & de penitentia. & ad quoddam confessores, qui adhuc in urbe Roma Nouatum lequebantur. Et rursum ad eodem, posteaquam ad ecclesiam conuersi sunt, duas epistolas scribit. Sed & ad multis alijs varia ac diversa scribens, studiois quibusque instructionum & doctrinae copiolissimam materiam dereliquit.

ECCLESIASTICAE HISTORIAE

Liber Septimus.

De Deci & Galli maleficiis rebus.

Cap. I. viiiii menses ab ipsius obitu.

Dionysius Alex
andri. ad Her
mannonem.
An. Dom. 351.
Origenes mori
ritur 70. anno.
Gallus Caesar.

Sequitur nobis Ecclesiasticae historiae librum scriptorum suo, rum cudit elogis nobilissimus patrum, & clarus in episcopis Dionysius, qui posteaquam Decius non totis duobus annis principatu Romani apicis ministrato, cum filii pariter interemptus est, & Gallus suscepit imperium. Quo in tempore eii, am Origenes septuagesimo octavo anno, non ad integrum expleto defunctus est. Ictibus Hermannoni cuidam, de Gallo haec referit: At ne Gallus, inquit, malum Deci aut uidere potuit, aut cauere: sed in eundem lapidem offensionis impedit. Cuius cum regnum floraret initio, & cuncta eis sententia cederent, sanctos uiros qui pro pace regni eius Deo summo supplicabant, perfecutus est, cum quibus & prosperitatem suam pariter fugavit & pacem.

De Cypriano, & quod statuerit hereticos rebaptizandos, sed Cornelius Papa contradicit. Cap. II.

An. Dom. 251.
An hereticis re
baptizandi Cy
priani Afr
iculi.

In urbe uero Roma Cornelius Episcopatum regente, & apud Carthaginem Cypriano, amboibus fide, uirtute, pietate, praestantibus, quod si exorta est in Africa magis partibus, si oportet hereticos rebaptizari. Cumq[ue] id a Cypriano, & ceteris penè omnibus per Africanam sacerdotibus, oportere decerneretur, Cornelius & ceteri omnes per Italianam sacerdotibus, hujusmodi decretum, manente sacerdotali concordia refutauint, statuentes antiquitus a patribus super hoc traditam regulam debere. Seruari, quæ cōtinebat: Post abiectionem prauis, & confessionem recti dogmatis, sola eos manus impositione purgando.

Quod Stephanus Papa similiter sentiat, & de concordia eccliarum, que post persecutionem facta est. Cap. III.

An Dom. 254.
Lucius & Ste
phanus Rom
Pont. Dionys
ij Alexandri
ni epistola ad
Stephanus Pont
Rom:

Ed post Cornelij consummationem, qui tribus circiter annis sacerdotio functus est, episcopatus sedem Lucius suscepit. Cui octo solis mensibus sacerdotio administrato, Stephanus succedit. Quicquid similem Cornelio de non rebaptizando sententiam tulit. Ad quem Dionysius multa & sapientia dixit, de multis ecclesiis differens causis. In quibus inter cetera etiam hoc indicat, quod omnes ecclias abiecta Nouati presumptio ne pacem inter se in uitacem seruent. Scribit ergo & de hoc his uebris: Seito autem frater, omnes ecclias in Oriente, quæ prius conturbabantur, nunc redisse

LIBER SEPTIMVS.

785

redisse in concordiam. & omnes sibi unanimiter coherere, gaudentes et exultantes de pace qua ultra spem ecclesiaz reddite est, id est, Demetrianus apud Antiochiam, & Theodosius apud Cesaream, Marzabantes in Hierosolymis, dormiente in pace Alexandro, Marinus apud Tyrum, Heliodorus apud Laodiceam, Helenus in Tharsos, Firmilianus in Cappadocia. Verum ne ferme epistolæ longior fieret, nobilium tantummodo uebium tibi episcopos indicauit, ut etiam ceteros cum ipsi pariter unum sentire non dubites per universam Syriam uel Arabiam. Sed & hi quibus nunc scriptis, Melopotamia episcopi idem sapient. Ponti quoq[ue] & Bythinia, omnes pariter unanimis & concordes, multa sibi in uicem charitate connexi, glorificant Deum nostrum. Haec Dionysius scribit.

De Xysto Papa, & hereticis non rebaptizandis. Cap. IIII.

Stephano uero duobus annis implero sacerdotio. Romæ X ystus succedit. Ad quem scribit nihilominus Dionysius de baptimate, commemo
rans quod Stephano quidem decessor suus scribens ad Firmilanum & He
renum, ceterosq[ue] illarum partium episcopos, flauerit, non communicandū
les his qui rebaptizant eos qui ab ecclesia ad hereticos transeunt: sed debe
re considerare magnitudinem rei, quia non quicunq[ue], sed permagni & no
biles in episcopis uiri sunt, quibus hoc uisum sit. Dicit etiam, quod super
hoc scriperit plenus ad Dionysium & Philemonem, presbyteros uebis Ro
mæ. Indicauit autem pariter etiam de Sabellij hæresi, que temporibus ipsi
us exorta est, scribens haec.

De Hæresi Sabellij. Cap. V.

Quid autem dicam de ea doctrina quæ apud Ptolemaïda Pentapoëos Au. Domini ciuitatem nuper exorta est, plena blasphemis in Deum patrem & Do
minus nostrum Iesum Christum, negans esse uere eum filium patris, nec pri
mogenitum omnis creatura simul & sancti spiritus auferens intellectum.
Pro quibus cum utraq[ue] partes ad me uenissent, & presentib[us] fratribus quæ
commota fuerāt, disculpsarent, etiam literis, prout Deus dedit paruitati mei,
prosecutus sum, & scripti singula quæcunque diligenter exponens, quorum tibi
exemplaria transmisi. Sed et in tertio libro de Baptismo, quem scribit ad Phi
lenonem presbyterum uebis Romæ, etiam haec commemorat.

De revelatione que Dionysius episcopo à Domino facta est, propter lectionem
hereticorum librorum. Cap. VI.

Ego (inquit) & tractatus hereticorum lego, & traditiones eorum per
stritor, etiam si uidear ad horam uebris eorum pollui, Sed multum mihi
cohererit hoc ipsum, quod ex iporum uebris arguere eos possum. Denique
cum aliquis ex fratribus & cōpresbyteris proberet me, nē heretica lectio
ne tanquam coeni alicuius festore poluttere, usilio mihi quædam à Deo ostendit,
qua me confirmaret: & sermo ad me factus est, hec mihi uideatur pro
loquens: Lege omnia quæcunque in manus tuas uenerint, quia probare finit
Vox ad Dio
gula quæcunque potes: quandoquidem exinitio tibi haec ante fuit myustum Ale
creddi. Amplexus sum iustitione, quia & apostolica sententia concordat, xan. celuisse
dicenti: Omnia legit: quæ bona sunt, tenere. In ipso quoq[ue] libello cōmemorō audita.
rat non tunc primū in Africa de hereticis rebaptizandis ab episcopis el
se decretum, sed & anteā iam in nonnullis ecclias & cōcilij episcoporum,
uelut in Ieronio. atq[ue] alijs locis de hoc fuisse tractatum.

De Nouati schismate. Cap. VII.

Scribit adhuc in quarto de Baptismate libro ad Dionysium uebis Romæ
presbyterum, plurima de Nouati impietate commemorans. In quinto
EE uero

uerò libro ad Xystum urbis Romę episcopum scribens, & aduersum supradictam hæretim quendam differens, etiam tale aliquid accidisse commemorathis verbis: Vt è autem frater consilium peto, & requiro sententiam, quid tibi videatur in ea causa, quæ in ecclesia nostra exorta est. Vereor enim ne forte fallar in aliquo.

De hereticorum baptismo. Cap. VIII.

Erat apud nos frater quidam fidelis antiquitus, antè etiam quam ego episcopus ordinarer, imò & antequam decessor meus Heraclas. Is cum interesset his qui baptizantur, & audiret uel quid interrogantur, uel quid respondeant, flens accessit ad me: & procidens ad pedes meos, confiterit se se baptisma ab hereticis alterius suscepisse, quod tamē secundum ea quæ nunc viderat à nobis ministrari, nec baptisma duceret, eò quod esset repleta blasphemij omnis illa confessio. Simil & hoc addebat, se in tantu pro hoc errore stimulari, ut ne oculos quidem ad Deum auderet erigere. Propter quid exorabat se mundari & purificari ecclesiastico baptismate, ut & gratiam posset consequi spiritus sancti. Quod ego facere aulū non fui, sed diu xi posse ei sufficere tam multi temporis communionem, quam in ecclesia consecutus est per hoc, quod à nobis eucharistia suscipiens donum, responderet, Amen, ex quo & per singula potuisset ipsa sacramentorum uitute purgari. Cohortabar igitur eum, debere confidere fidei suæ, & conscientia eucharistie iam purgata, & ante omnia, quod tam diu in sacramentis nobis iam partionum pula ceps fuit. Sed ille neque à luctu cessat, & lachrymis, nec ultra ad mensam bat sufficere Dominicam audieret accedere. Ita ut uix a nobis cohortatus & compulsi, ratione iudeat interesse. Hoc & multa alia de huiuscemodi questionibus per diuersos libros suos Dionysius scribit.

De perfectione Valeriani. Cap. IX.

An. Domini 255. **G**aullus uero nō integris duobus annis imperio detento, rebus huminis exemptus est. Post quem Valerianus cū filio Galieno suscepit principatum. De quo Dionysius scribens iterum ad Hermannionem, hoc modo refert. Sed & Ioanni Similiter reuelauit est ut dicaret: Et datum est, inquit, ei os loquens magna & blasphemias, & data est ei potestas per menes quadranginta & duos. Vtrac autem complentur in Valeriano. Verè enim mirandum est, quomodo supra careros, qui ante se fuerunt, hic & humanus & benignus existit erga famulos Dei, ita ut in initio multo tempore etiam illis benignior uideretur, qui nomine saltem Christiani dicebantur. In tantu ueraberatur seruos Domini, & omnis eius domus erat ecclesia Dei. Depravatus autem est, & à ueritate deiecit per quandam doctorem pessimum magistrum, & principem Aegyptiorum Magorum, ut iustos & sanctos viros persequi & interimini iubet, tanquam qui aduersarentur magis artibus quibus se ipse subdiderat. Erant enim re uera, & sunt etiam nre qui possent uititate meritorum suorum refinguere fallaciam dæmonum. Nam ille ut impuros ritus & execranda mysteria, ac sacra incesta conficeret, pueros inuestis iugulari iubebat, & orbari liberis patres, atq; in teneris uiceribus humanas rimari per piaculum fibras, & uocem illuc quærebant, ubi fugauerat uitia. Sed & multa alia huiusmodi de Valeriani piaculis memorans, addit etiam hoc, quod ipse à Barbaris captus, & luminibus orbatus, filios sceleris & impunitatis sua reliquerit successores.

Dionysius Alex. quid passus sit. **D**e his que Dionysius in perfectione passus est. Cap. X.

Ipsé uero Dionysius, quanta in eius persecutione pertulerit, & quibus affectus sit cruciatus propter nomen Dei, scribens ad quendam Germanum

num episcopum, qui quasi obrectator eius esse videbatur, refert, ubi & acta Germanus & confessionis sua inseruit, apud Aemilianum præsidē gesta. In quibus cum p̄scopus Dionysius unum solum Deū qui cœlum fecister & terram, diceret adorandum, careros ait nec esse Deos, nec adorari debere, in castrum quoddam deserit, quod Cetrio appellatur, in exilium studit, ob hoc præcipue electū, quod loci incole gentiles erant, & idolorū superstitionib; satis dediti, quiq; exulte Dionysius primò hostili animo & satis auera mente suscipiunt. Post uero cum paulatim per Dominī gratiam uerbū Dei his seminarē ceperit, pars maxima truciis ac barbari populi, reliq;is idolis cōuerta est ad Deū uecum Christi q; subiecta. Quo cōperto, rursum eum ad alium locum, uicinū quidem Alexandri, sed incolis desertum, ac penē habitationibus vacuū trāstulerunt. Sed & ibi cum pro urbis uicinitate nostrorū populi eum frequenter, & tanquam odore pastoris recepto, gressatione & cōstantior agoni bus redderetur, rursum misis cum Centurione militibus uiris, ipsum Dionysium, & cum eo Gaium, & Petrum catenis cōstrictos & diueris cruciati bus afflictos, in desertum quoddam Libya petrixerunt, ibiq; eos in loco equalidissimo, & omni usu humanitatis carente, à Parertonio trium dierum Parertonium trāstiter in desertum protento nexo uinculis reliquerunt. Hæc in diuersis suis Maximus, is epis̄tolis suprā dictis uir scripta dereliquit. In quibus memorat etiam Maximus, Dio, corus, Faustini, & Aquilam, sat claros & insignes titulo confessionis effectos. Luctus, Sed & ex diaconis quodam in insula positi p̄cas confessionis esse defun. Faustinus, eos, superfluisse uero ex his Faustum & Eusebium. Quibus etiam refert tan Aquila, tum fiducia & magnanimitatis per gratiam Dei datum, ut eum ad eos qui Faustus, in carcere tenebant fratres, nemo prorsus humanitatis & ministerij caula Eusebium. permitteretur accedere, isti tamē inde sinerent reuiserent, & necessaria miseritatem. Et cum per dies singulos praefidis furores cresceret, iugulando alios, alios supplicijs ac diueris cruciatuum generibus affligendo, iugulare carceris & catenarum ponderibus enecando, & super omnia præcipiendo ne Eusebium dicas quid ad eos prorsus accederet, ut & inedia quid aliud tormenti genus adhi conus, post e beretur, concessit tamen Deus suprā dictis diaconis gratiam, confessoribus p̄scopis Lactentius, suis prouidens, ut inuitis omnibus illis tamē non negaretur ingressus. Scilicet odicentis, dum tamē est, quod hic Eusebius, quem diaconum suprā diximus, postmo Maximus dum episcopus apud Laodiciam Syria ordinatus est. Maximus uero quem presbyter, presbyterum memorauimus, si Dionysio apud Alexandriam succelsit in post Alexan epis̄copatu. Faustus autem, qui cum ipsiis tunc confessor emittit, usque ad drinus epis̄. persecutionem quæ nostris temporibus facta est, grandævus & plenus dilectionis, Fauslus capi rum perdurus, perfecto martyrio obtruncatione capitis consummatus est. Ee obtruncatur. Hæc Dionylio certissima fide memorantur.

De his qui apud Cæsaræn Palestine martyres sunt. Cap. XI.

Igitur Valeriani persecutionibus apud Cæsaræn Palestine, multa à di-
p̄scopis martyria cōsummata sunt. In quibus tres quidam admirandi adole-
scentes, quorum unus Priscus, alias Malchus, tertius Alexander uocabatur, Alexander,
cum suburbanum agellū suprā dicta urbis inhabitarent, diuino fidei calore
succensi, cooperunt lemetipso segnitia atq; ignauie inculcare, quod cum coe-
lestes in uibe martyri proponerentur corona, ipsi nec desideraret, nec rape-
rent cumq; Dominus & Saluator regnum celorum uiolenter diripi debere
testatus sit, ipsi inglorios & desides animos humi gereret. His igitur semeti-
p̄cos alloquijs incitantes, urbem perunt: & ad ortu judice trucidato, cur tan-
tim in sanguinem piorum defecuerit, incusat. Ille continuo nobiles anti-
mos iuuenit, quæ dignis renumeratur affatis: Deuorandi (inquit) bestis
num

Faemina
martyr.

subrigantur, quibus non placet plorū sanguinem fundi. Sed & mulier quædam suprà dictorum iuuenum, seuta fertur audacie & magnanimitatis exemplum, similemq; fortitudini exitum pœnæ. Quam tamē de Marcionis schola fuisse loquebantur.

De Martirio Marini. Cap. XII.

Anno Domini

257.

Martinus quoq; uirum militarem Hierosolymorum ciuitatem, honore & diutius clarum, cum in suprà dicta urbe inter collegas suos per ordinem gradus sui honor quidam contigeret militaris (ut fieri solet) inequem militarem collegam suum subiicituia, & exclamat, non posse Marinum adipisci capite trunco superiori gradum, eò quod d' est Christianus. Interrogatur a iudice Martinus, si ita res haberet. Ille ita esse, & uere esse Christianum, clarissima uoce testatur. Tres ei deliberandi hora decernuntur a iudice, ut eligat uirum uel immolare dijs et Imperator, an Christianum interimi. Cujus a tribunaliibus fuisset egreditus, Theotecnus episcopus loci apprehensu manu eius, perducit eum ad ecclesiam; ibi q; multis uerbis in fide confirmans, ad ultimum in interiora perducit altaris gladiumq; suum, quo præcinctus erat, ostendens ei & rursum offerens Euangelium, quid è duobus mallet, interrogat. Marinus uero promptissima fide cum manum ad Euangelium tetendit. Obtine (inquit Theotecnus) quod elegisti, ô fili! & contempnes presentem uitam, atenam sperato, confidens perge, & suscipe coronam quam tibi Dominus preparauit. Regressus continuo ad tribunal, euocantur per preconem. Adebat enim tempus statuum, ille uero nec moras patitur, nec expectat interrogantem: sed continuo libi & deliberatum afferit, & ex partem legibus confirmatum, quod Deo obtemperare oporteat magis, quam hominibus. Quæ iudex illico capite puniendum pro tali responsione pronunciat.

Relatio de Asterio. Cap. XIII.

Asterius
martyr.

Cæsarea Philippi, Paneadae Iordanis.

Prestigie de
uictima nuf-
quam cōpa-
rente.

Sed inter eos cunctis clarior, & meritis fidei supra ceteros insignis memoratur Asterius, uir Romanæ urbis senator, patricius, nobilitatis, facultatibus, propinquitate etiam regia, & omni bonorum fama satius clarus. Qui cum supra dicti martyris extremis interestet exequiis, & capite casum cadauer subiectis humeris, & subfracta ueste qua induebatur exciperet honorem quem martyri detulit, continuo ipse martyr assequitur. Sed & in multis alijs eum præclaris gestis in fide Christi enitiuit tradiderunt nobis hi, qui eum in corpore adhuc politus uiderunt. In quibus etiam tale aliquid per eum gestum memorabant. Apud Cæsaream Philippi, quam Paneada Phœnicies uocant, aiunt sub radice montis qui appellatur Panius, ex quo fluvij Jordanis prima fluenta prossilunt, morem uisse gentilis erroris, certa ac solenni die immolarit uictimam. Quia uictima arte quadam demonis subito nusquam comparebat. Et erat hoc famulosim miraculi genus, quo persuaderi adstantibus uideretur in celo hostiam inuisibiliter esse sublatam. Accidit igitur dum hæc gererentur, adesse Asterium, qui cum uideret omnes miraculi huius stupore constringi, humanos miseratus errores cum gemitu & suspirio oculos ad celum pariter tendit & palmas, Christum, qui est super omnia Deus, tota fide profusis lachrymis intuicat, ut prestigias fallacis à demonis arguat, miserisq; mortalibus erroris huius soluatarcanum. Hæc illo cum flentibus supplicante, subito uictima inuisibiliter credebatur afflumpta, superferri quis uidetur, & conspectibus omnium redditur. Nec ultra in illis locis error huicmodi potuit reparari. Ita unus Christiani prece, tantorum feculorum deceptionis machina, cum autoribus suis dæmonibus dissoluta est.

Designis

Designis que uirtute Salvatoris apud Paneadam fibebant. Cap. XIV.

Verum quæ uirtus huius fecimus mentionem, iustum uideatur comm. Chriflus curam sanguinis profluvio laborantem, à Salvatore curatam Euangelia transuagis uiderunt, huius urbis ciuem constat fusse, domusq; eius in ea etiam nunc ostendit. Pro foribus uero domus ipsius basis quædam in loco editiore collocata monstratur, in qua mulieris ipsius uel ut genibus prouoluta, palmas philippi. quæ suppliciis tendentis imago, ære uideatur expresa. Astatat uero alia ære nubilominus fusa statua, habitu uiri stola compite circumdat, et dextram mulier porrigit. Huius ad pedes statua, è basi herba quædam noua specie nascitur. Quæcum exorta fuerit, ex crescere usq; ad stolæ illius æri indumentum fibrigium soleat. Quam cum summo uertice crescens herba contigerit, uires inde ad repellendos omnes morbos langoresq; conculcit, ita ut quæcum illa fuerit infirmitas corporis haustu exiguo madefacti salutaris granitis depeleatur, nihil omnino uirium gerens, sì antequæ aegre fibrigium summittantur, crescendo contigerit, decerpatur. Hanc statuam ad similitudinem uultus leui formatam tradebant, que permanet ad nostra usque tempora, si europi oculis nostris inspeximus. Et nihil mirum, si hi qui ex gentilibus considerant, pro beneficiis quæ à Salvatore fuerint consequuntur, huiusmodi munus uidebantur offerre, cum uideamus etiam nunc apostolorum Petri & Pauli, & ipsius Salvatoris imagines designari, tabulasq; depingi. Sed Pauli ab Eusebio uisitæ ipsorum imagines à quibusdam cōseruatas nos uidimus, quod ita solum uideatur ex gentili consuetudine indiferenter obseruatum, quod ita solem honorare, quos honore dignos duxerint. Insignia etenim ueterum reseruantur posteriorum memoriam, illorum honoris, horum uero amoris indicium est.

De throno Iacobi. Cap. XV.

Denico & Iacobi cathedra, qui primus in terris episcopus ab ipso Salvatore, & ab Apostolis in Hierosolymis est electus, quemq; fratrem Domini uolumina diuina designant, nesci in hodiernis inibi conferuantur: atq; in ea sedent omnes qui usq; ad præfens tempus sedis illius sacerdotium sortiuntur. Seruator ergo cum ingenti studio, uelut a maioribus tradita memoria fanditatis, & cum magna ueneratione habetur uel ueritatis, uel primæ sacerdotij fanditatis obtinetur. Sed de his ista sufficiunt.

De pace sub Galieno reddita ecclesijs. Cap. XVI.

Gallienus uero Valerianus filius, posteaquam rerum summam solus obstat, lenius ac moderatus ergo nostros agere instituit: datisq; decreatis, inhiberi supplicia, persecutionesq; cessare: & quo quicq; putat more exortate quod diuinum est, sinit.

Qui episcopi tunc fuerint. Cap. XVII.

Pridem tempus cum Romano adhuc sacerdotio Xystus præset, & a to præficius apud Antiochiam Demetrianus, Firmilianusq; adhuc Cæsarea Cap. Domus & padoci superesset, Ponti ecclæsias Gregoris (qui prius Theodorus dictus Theotecnus est) ex Origenis discipulis, cum fratre Athenodoro suscepit gubernandas, Cæsarea, Hydropus Cæsarea post Theotecnum Domus episcopatum menens Hierosolymam est: & breui defunctus, Theotecnus nostra memorie uiro sedem tra- didit, qui & ipse Origenis auditor suscepit Hymenæus. Et hi omnes in pace ecclæsias gubernabant.

EB | De his

An. do. 2614

Galienus Au-

gustus mitie-

in Christianos

Gregorius &

Athenodorus

ecclesijs in Pô-

Debili que apud Alexandriam acciderunt. Cap. XVIII.

Alexandriam. Sed & apud Alexandriam (& si nulla extrinsecus mali causa sit) eo ipso dicitur. Dionysius inter se mortus & bella, non uirtutis merito, neq; ob defensionem, sed ob suos. Alexander necem acq; interitum ciuium commouebant. De quibus Dionysius in epistolis suis commemorans referit, ita à propriis ciuiibus esse usfaciam delectat urbem, ut illa quæ constipatione hominum uix soleret, diligientibus incedendi spaciū dare, nunc eousq; perueniret, ut consiperet in plateis hominem, ualde rarū sit: madere omnes ciuium sanguine vias cadaueribus obtagi, & ne ad speluncam quidem sufficere qui superessent unde & post bellum bitem, fertig; vastationem corrupti aeris ex foecore cadauerum pestilenta in creuerit, ita ut si quid ferro superfuerat, id morbus absuineret.

Quomodo Dionysius de pascō statuit. Cap. XIX.

Epistola Pa-
schalis Diony-
sij Alexan-
drina. Cribit autem de his idem Dionysius in epistola Paſchali, quæ solenniter per annos singulos legi solet, his uerbis: Alijs fortassis hominibus non uideatur tempus hoc, tempus esse solennitatis: quoniam quidem lucus ubiq; & acerba lamentatio in plateis cuncta circumstipebit, gemitus uero inext & mugitus in domibus propter multitudinem morientium. Sicut enim de primogenitis quondam Aegyptiorum referunt, ita etiam nunc ingens ubiq; clamor attollitur. Non enim domus, sicut scriptum est, in qua non sit mortuus. Primo namq; ipsi manus suis partem maximam & meliorem populi cederunt, persequenda sanctos: partem alteram bella inextina rapuerunt: partem uero quo superfuerat, pestilens nunc aegritudo consumit. Sed nos ne in persecutionibus, cum iugularemur, a festinata cessauiimus, nec unquam nobis potest solennitas impediti, quibus præcipitur in tribulatione gaudere. Omnis igitur nobis locus quicunque à tyrannis elgebatur ad peccatum, siue ager ille, seu deterrum fuit, siue insula, siue carcer, solennitatem nobis impedire non potuit. Letissimam uero super omnes habuere solennitatem beatuim martyres, qui cum sanctis angelis in celo Paſcha curarunt.

De mortib; quæ acciderant. Cap. XX.

Mortis Alexan-
drina. Post hæc persecutores nostri in semiperios manus ac teta uertuerunt. Sed ne sic quidem nostris festa turbata sunt. Insecutus est hic pestilens morbus, & plaga terribilis: sed illis multo terribilior & grauior, quos nec spes erigit futuorum. Nobis uero hæc omnia, exercitū quadam uituit, & fides probamenta dicuntur. Quamuis enim densior saevoq; Paganos magis quam nos morbus inua exiret, ramen ne à nostris quidem penitus abcessum est. Et post pauca addit, dicens: Multi namq; ex fratribus nostris pro nostra charitate, dum absq; illa cunctatione infirmos uisitare non delinquant, & non solum uisitare, sed & ministrare, & exhibere officia que Dominus precepit, lerpente morbi contagione, cum illis pariter quibus ministrare uoluerant, interibant, affectu enim quodam dilectionis atrauti, & uelut participare dolores cum dolentibus cupientes, alienas in se mortes haud segniter traherebant, & effecti sunt eorum (ut dicit Apostoli sermo) in uera. Denique fraternali off. plurimi nostros principi & electi uiri, inter q; & presbyteri nonnulli, & diaconi, multicq; alii de plebe, cõstatissima et ardētissima fide, sicutq; si martyris iepus instaret, miserando infirmos, semetipsos hinc uicemodi mortibus inferabant, misericordie ex hoc martyrum caperi piaſtum. Et dum curadis agis, defunctis exportandi, humanis corporibus operari dabant, inferebant penē eos quos suis humeris ad sepulchra deuixerant. Pagani ue-ro econtrari suos continuo ut agrotate cooperant, deserebant, parceret, cha-

ros liberos: uxorem coniunx: filijq; nihilominus parentes statim ut tremere Gentilium in membra uidissent, & morbo ora pallere, domo propulsos, in plateas semine humanitas inces enierebant: b; q; inspulta eorum cadauera relinquentes, uim morbi quā suos.

per hæc effugere opinabantur, duplíciter incurrebant, dum ad pestilentia rabiem etiam feitor in sepulchorum cadauerum iungeneret.

De Galieni regno. Cap. XXI.

Galienus Cef.

R Eserit idem Dionysius de Galieni temporibus, quod eo regnante eccl^e sautor Christi velut nubes quedam tenebrosa & atra, subito regni eius obscurauerit lucē. Macriacus. Quo rursus ad uicem astiuu nubis abolito, Galenus nouum (ut ipse ait) ex Dionysij Alexieteri uniuerso mundo lumen effulsi: simul enim atrocem tyrannum & rex opuscula. ergo derubauit, & uita, Designat autem etiam tempus, quod non anno in peti Galieni hac scriberet. Extant & alia quā plurima, necessaria satis & admiranda Dionysij opuscula, que utilitatis plurimum legentibus conferant. Inter quae scriptis etiam de re promissionibus futuris, existente causa huicmodi.

De Nepote & schismate eius. Cap. XXII.

Episcopus quidam erat in partibus Aegypti, Nepos nomine. His ludat eo intellectu de futuris re promissionibus sentiebat, easq; corporaliter An. Do. 263. exhibendas docebat, & mille annis in deliciis corporalibus in hac terra san Nepotis doctos regnatos esse cum Christo. Huiusq; sui dogmatis probamenta summa, cuius auctoris ex reuelatione Ioannis testimonij conabatur afferere. De quibus etiam tori sui Papie libellos edidit, interpretationes huiusmodi continentur. Igitur Dionysius ait, & alij uete de re promissionibus scribens ad hunc Nepotem filium sua intentionis ob res, inde mille ueritatis: & in primo statim libro suam sententiam, qua ei de diuinis re promissionibus uidebatur, exponit. In secundo uero volumine de reuelatione loannis differens, facit mentionem Nepotis, his uerbis: Et commentarios, in scilicet, quod tam proferunt Nepotis, quibus innititur plurimum, & per quos purant ineffabilis quodam sacramento ostendit, qualiter regnum Christi futurum sit super terram. Sed in alijs quidem multis etiam ego amplector & diliguo Nepotem, uel pro fide sua, uel pro eruditione & studio scripturarum, & præcipue pro exercitio psallendi, quoniam quidem plurimi fratribus libenter pro hoc eius elegere conseruantur. Est ergo etiam mihi erga eum multa reuerentia, & inde magis, quia iam praefecit ad Deum. Sed reuera plus omnibus Veritas omnibus rebus preferenda est ueritas. Laudare oportet, & absque iniuria amplexi, si quid recte dictum est, discuti uero & discerni, si quid minus sane scriptum est. Et si quidē præsens esset is de quo sermo est, sufficeret solo sermone discutere que minus recte dicta uidebantur, dum interrogatione præcedente responso subsequens in concordiam, quod contrarium & discrepans uidebatur, adduceret. Vbi uero scripta edita sunt, & ut uideatur quibusdam, satis sua ueritas, & ubi doctores procedunt, qui legem & prophetas pronihilo dicunt, Euangelia non sequantur, apostolorum scripta despiciunt, hos autem folios libros, atq; istam doctrinam uelut magnum aliquod & occultum mysterium uenerantur, ac simplices quoq; fratribus nostrorum doceant, nihil excellum, nihil magnificum sentire de aduentu & præsencia Dei & Salvatoris nostri Iesu Christi, neque de resurrectionis gloria, & nostra congregacionis in ipsum ac similitudinis re promissa: sed parua quedam & semper mortalita & non alia quam sunt ea que nunc uideamus, sperare uadeant in regno Dei: necessarii uideant ad hæc omnia respondere fratres nostri Nepoti. Ex post aliquanta rursum subiungit hæc: Etenim cum in Arsenio esse mus, EE 4 ubi

ubi multo iam tempore uoluebatur ista doctrina, ita ut schismata inter fratres & discordia fierent, conuocauit presbyteros & doctores qui erant ecclesiis, & publice copi tractatum habere. Simul & cohortatus sum fratres, usi x. m. dogma quid eos moueret, obijcerent, nihil uerentes. Tum mihi illi ut scutum validissimum, & mirum inex pugnabilem, codicem Nepotis obiciunt. Sufcepit patienter, & tribus continuis diebus residenis à prima luce usq; ad uesperam cū iphis, copi singula eius scripta discutere, & unumquodq; quid in se absurdum haberet, offendere. Et uero fatus admiratus sum patientiam & constantiam aequae intelligentiam fratrum: quia consequenter & per ordinem de singulis questionibus proponebant, & validissime his quæ à nobis respondebantur occurrentes. Post hanc, cum quid esset in uero, patueret, accommodabat nū hilominus absque contentionē confusum, iudicantes hoc, quod non contnuo si quid sensim animo uisum fuerit, omni id studio & contentionē seruandum est: sed esse rectius tunc mutare sententiam, cum eam melior & rectior superauerit. Patefactis etenim cordibus suis Deo, audiebant uerbum, cuius probatio non ex humana peruasione, neque ex eloquentia fuso, sed ex diuinarum scripturarum assertione ueniebat. Et ita euidentis fuit assertio nis nostrarū probatio, ut is qui inter eos maximus doctor, & utiq; meritis praestans habebat, Crationē nomine, surgens in medio, cunctis audiendis proclamaret, & protestaretur, neminem debere ultra eius doctrinā facere mentionem: sufficere quod erratum est. De cetero non solum nihil horum tenendum, uel sequendum, sed ne commemorandum quidem de talibus: siquid tam euidentis ac manifesta contra hac de scripturis diuinis patueret assertio. Omnes uero reliqui fratres gaudio & latititia replete corde, pro emendatione sunt inexplibiles Domino gratias referabant.

De Apocalypsi Ioannis. Cap. XXIII.

Post aliquanta uero uenientis ad Apocalypsim loannis, hæc de ea scribitur. Nonnulli ex præcessoribus nostris penitus libellum hunc refutandum, & à canone scripturarum abiciendum putarunt, singula quæcū elius capitula arguentes: & dixerunt pretitulationem libri non esse ueram, sed aliena scriptura, loannis tantum nomen impositum: unde neq; loannis hunc effeli brum, nec reuelationem uideri posse, quæ crasso quadam uelamine ignorantia contegatur. Addiderunt etiam hac, quod nihil dignum in ea, grauitate apostolica censetur. Sed ne aliusquis quidem ecclæsticorum falso uiator Apocaly psis quorundam Cerinthiā hærefoes, uolentem dogmati sui fidem, apostolici nominis opinione firmare, libello de se conscripsi, loannis titulum prætulisse. Denique, inquit, Cerinthiā dogma hoc continet, in terris futurum esse regnum Christi. Et quoniam ipse carnis & libidinis amicissimus dicebatur, ea in reprobationibus futuri regni sanctis præbenda censebat, quæ sui animi libido dictabat: uentis & voluptatis opera mansura, ciborum satietatem, & abundantiam poculum, nuptias, & cetera quæ horum consequentiam seruant. Et preparantur, sperat festiuitates & sacrificia Iudaica, uictimasq; legales. Ego uero (quantum ad meam sententiam pertinet) spernere aut abijcere scripturam libri huius nullatenus audeo, maximè cum multi ex fratribus ita mecum sentiant. Sed hoc magis de eo iudico, quod excedant atq; emineant quæ in ueror, etiam si eo scripta sunt humanæ auditio nis modum, & sit in eo arcanus quidam & non intelligo. reconditus arque admirandus omnibus sensus, quem & ego admiror ac ueror, etiam si non intelligo. Et ita sentio, quod diuina aliqua sacramenta ferme non intelleguntur humanis, non tam iudicio meo discernens, quam si de credens, & ideo non reprobo quæ non intelligo, sed tanto magis admisor, quan-

tor, quanto minus assequor. Post hæc uero totius libelli edisserens corpus, & singula quæcū discutiens, atq; evidenter offendens, nullo modo fieri posse, ut secundum literam dignus in eo intellectus appareat, addit etiam hæc, dicens: Consummata igitur omni prophetia, beatos dicit Propheta eos qui haec custodiunt. Sed & semetipsum beatum dicit. At enim: Beatus qui seruat uerbum prophetæ libertatis, & ego Ioannes qui audio & video hac. Vocabi ergo cum Ioannem, & esse hanc scripturam Ioannis non nego. Sancti namque alii cū est, & sine illa dubitatione per Dei spiritum scripta, etiam si non sit ille apofolus Ioannes filius Zebedi, frater Iacobi, cuius Euangelium secundum Ioannem scriptum est, & epistola catholica. Utitur ergo Dionysius plurima assertione, diuinis quidem inspiratam reuelationem, non esse dubitandum, & Ioannis esse non tamē sibi liquido uideri, quod illius sit Ioannis, qui Euangeliū scriptus, quia illi nusquam nominis sui fecerit mentionem, ac seū signatur, nominat. Hic autem qui Apocalypsim scriptus, tenet fermē mentionem nominis sui facit. Sed & ex ipso scriptura stilo distinctione faciens, dicit potuisse fieri, in illis temporibus fuisse & aliud alii quem loannem unum ex sanctis, cui haec reuelauerit Deus. Multa uero & alia instructionis ecclæsticæ monumenta nobis in libris digesta beatus Dionysius dereliquerit, quorum lectio magnopere ab studiis quibusque expetenda sit. Sed tam ad historiæ ordinem reuertamus. Xylo Romane ecclæsie per annos undecim sacerdotio procurato, succedit Dionysius. Et Demetrio apud Antiochiam defuncto, Paulus de Samosata sacerdotium suscepit qui Paulus abiecta fatis & indigna de Christo sentiens, traditionem Dionysius Ro. Pont. Paulus Samosatenus hereticus. Dionysius Alexan drinus.

De Epistolis Dionysii. Cap. XXIIII.

Tunc Dionysius de Alexandria rogatus uenire ad concilium, & senectudinis impedimenta & incommoditate corporis inhibetur: per epistolam An. do. 248. tamen praefentem se reddit, & quid fidei ac uenerationis erga Christum teneat. Concilium Antiochianum auctorium laeronum quandam Christi gregibus insantem, conuentum Antiochiam. In quibus insignes & ceteris præcellentes erant, Filii Ierusalem à Cesarea Cappadocia, Gregorius & Athenodorus fratres, Ponti Athenodorus provincia sacerdotes, Helenus Sardensis ecclæsa episcopus, & Nicomas Helenus, ab Leonio, & Hierosolymorum præcipuis sacerdos Hymenaeus, & uicinus Nicomas. hunc ubi Cesareg Theotecnus. Sed & Maximus Bostrensis episco. Hymenaeus. pus dignus eorum confortio coharebat. Multi uero alii, quos longum est Theotecnus. enarrare per singulos. Sed & presbyteri quam plurimi & diaconi ad supradictum Maximus. diciam urbem causa compescendi imò delendi noui huius dogmatis conuenierant.

De Paulo Samosateno, & de Gregorio, & heresi eius.

Higitur omnes sœpius in unum coeuntur, Paulumq; Samosatenum statim à patribus. tuentes in medio, atque eius hæresim, quam ille nunc occultare, nunc sequitur. Quæ sequitur utrumq; disfimulare conabatur, frequenti tractatu & assiduis disputationibus Ruffinus adie demudantes, argueat blasphemiam & publicare nitebantur. Nec tamen uno citiusq; ad eum id aut secundo tantum consilio ad finem perducere potuerint, sed & conueni locum in quo tum sepe est, & ab ipsius opere prerecio disceplum. Verum quoniam beati Gregorii sententio mori historiæ textus attulit mentionem, dignissimum puto tanti uiri gesta (que tis Gregor. M. sub Orientali & Septentrionali axe cunctorum sermones celebrantur) omis- sa neficio quo calu, huic narrationi ad memoriam posteritatis inserere. Stagno exicato,